

בית הכלא המרקסיסטי של בג"ץ

מעבר להשתתפות רבת הנזק בהליך המשפטי של ביטול החלטות הממשלה והכנסת בדבר הפרטת בתי הכלא בישראל, חמור הוא העיקרון המקודש בעיני בג"ץ, כאילו הרווח הכספי הטמון בפרויקט הוא בלתי מוסרי

בועז ארד

ל

אחר שישבו שופטיו על המדוכה במשך חמש שנים, החליט החודש בג"ץ לבטל את החלטות הממשלה, לפסול חקיקה ראשית של הכנסת, ולעצור את פרויקט בית הכלא הפרטי בישראל, שבו הושקעו שנים של תכנון, תיאום, חקיקה ובנייה. לדברי אברהם קוזניצקי, יו"ר קבוצת "מנרב" אשר הובילה את הפרויקט מזה כ-14 שנה, הושקעו בתהליך מאות מיליוני שקלים.

"גם המצדדים בהקמת בית סוהר פרטי וגם המתנגדים לכך, יסכימו כי המציאות הקיימת כיום בבתי הכלא בישראל היא קשה" – כותבת קרן הראל הררי מ"מכון ירושלים לחקר שווקים" בנייר עמדה שפורסם לאחרונה. "ישנו קונסנזוס בדבר הצורך הדחוף בהוספת מקומות כליאה, שכן מספר האסירים גדל בצורה חסרת תקדים במהלך השנים האחרונות – מ-9,700 ב-2000 לכ-24 אלף ב-2008. הצפיפות הגבוהה והמחסור הרב במיטות, המבנים הישנים בעלי התשתיות הירודות, היעדר התנאים הסניטריים הבסיסיים ושירותי הרפואה הירודים ידועים לכל. כדי לתקן את המצב העגום הזה, איחדו משרדי ביטחון הפנים, האוצר, המשפטים ושירות בתי הסוהר כוחות ושקדו על הצעת חוק, שתאפשר לחברה פרטית להקים ולהפעיל בתי סוהר בישראל".

פעילות זו של המשרדים התבססה על חוות דעת של היועץ המשפטי לממשלה. כבר בשנת 2003 בחן היועץ דאז, השופט אליקים רובינשטיין, את נושא הפרטת בתי הסוהר וקבע את דרישות תיקוני החקיקה ואת המגבלות אשר בכפוף להן ניתן יהיה לתמוך במודל ההפרטה המלא, שעליו המליץ אז המשרד לביטחון הפנים כניסוי בהיקף מצומצם.

כולנו פה אחד

בעולם פועלים כיום כ-200 בתי כלא פרטיים – רובם בארה"ב ואחרים באנגליה, צרפת וגרמניה, כאשר כל מדינה מאמצת את ההסדרים המתאימים לה באשר לקשרים שבין בתי הכלא לבין רשויות השלטון. בכל מדינה הותאם המודל לדרישות החוקתיות, על מנת להבטיח שלא תהיה פגיעה בזכויות האסיר. בספרות המקצועית מובעות דעות לכאן ולכאן באשר לעצם ההפרטה, ומוצעים מודלים שונים לישומה, מהם בחרה ישראל את החמורים והקפדניים יותר מבחינת גבולות הפעלת הסמכות של המפעיל הפרטי.

בעמדתו זו של בג"ץ בולטים במיוחד שני מרכיבים: משך הזמן הרב שעבר מאז החל הדיון בעתירה, ותמימות הדעים המפתיעה של שמונה מתוך תשעת השופטים. המכנה המשותף לשני מרכיבים אלה הוא ניתוקם מן המציאות.

מצד אחד, בעצם התמשכות הדיונים לאין קץ, בחרו שופטי בג"ץ להתנתק מן המציאות בה חיים האסירים: במערכת הכליאה הקיימת, תנאי צפיפות, היגיינה ירודה ומצוקה עקב תקיפות מצד אסירים אחרים, מביאים לפגיעה יומיומית בזכויותיהם של האסירים. בכך דנו שופטי בג"ץ את האסירים הפוטנציאליים, שניתן היה לשכנם בכלא החדש העומד ריק, לתקופה נוספת של סבל מעבר למידה.

מצד שני, מחקו השופטים הרבה יותר מהחלטת ממשלה כשביטלו את החקיקה בנושא. מן הסתם יש החלטות רבות של הממשלה, שמוטב היה אילולא היו באות לעולם. אך במקרה הזה מדובר בהחלטת ממשלה, שקיבלה את ברכתו של היועץ המשפטי לממשלה ושבעקבותיה חוקק חוק, הוקם פרויקט יזמי, נלקחו התחייבויות, והושקעו השקעות. במשך חמש שנים הוערמו מכשולים בדרכם של היזמים, הבנקים עצרו את המימון, אנשי מקצוע – קבלנים ופועלים – סבלו פגיעה מתמדת ואיומים מתמשכים לביטול המשך עבודתם, שהתאפיינה בהתייחסות רצינית ובמחוייבות לעמידה בדרישות החוזה המפורט שחתמו עם המדינה. על פי עדותו של אברהם קוזניצקי בדיון בוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת, "למעלה משנה אנחנו כבר מגייסים את האנשים וזה גיוס קשה ביותר. [גייסנו] לשם כך כ-120 אנשים שצריכים להביא תעודת יושר, תעודות ומסמכים שונים, ואחר כך הם עברו הכשרה של חודשים רבים. אנחנו מעסיקים 120 אנשים. האמת היא שהיינו צריכים לשלוח אותם לגרף...".

וכך, גרירת הרגליים בת חמש השנים של בית המשפט הישראלי, שהביאה את הבנקים לעצירת המימון לפרויקט, גרמה לכך שמדינת ישראל וממשלת ישראל אינן מכבדות את זכויותיהם של היזמים והמשקיעים, המבקשים לקדם את הכלכלה הישראלית, והעושים זאת על פי חוק ובהתאם להוראות היועץ המשפטי לממשלה.

אולם מעבר להשתתפות רבת הנזק בהליך המשפטי, חמור הוא העיקרון המקודש בעיני הבג"ץ, אשר הוזכר פעמים רבות בהכרעת הדין שלו, כאילו הרווח הכספי הטמון בפרויקט הוא בלתי מוסרי.

בבלוג האתר "קו יושר" עמדו על הנקודה, כי השופטים כולם, מלבד אחת, נימקו את פסיקתם לא רק בחשש שהיחס לאסירים בבית הכלא הפרטי יהיה שונה מזה שבבית הכלא הממשלתי, ובעובדה שבבית הכלא הפרטי לסוהרים תהיינה זכויות אכיפה דומות לאלה שיש לסוהרי שירות בתי הסוהר, כולל הזכות והחובה להשליט סדר באמצעות כוח, אם יש בכך צורך (שכן הפקדת זכויות אכיפה בידי מי שאינם כפופים ישירות למדינה – משטרה, צבא או שב"ס – היא בעיניהם הפרת זכויות האדם של האסיר). אלא שבולטת העובדה שהפריע לשופטים שמפעיל המתקן פועל "למטרות רווח".

בפסק דין זה הוכיח אפוא בג"ץ, כי הוא עדיין כלוא באידיאולוגיה המרקסיסטית, המתייחסת לכסף ולעשיית רווחים סוג של עוול (מעניין כיצד משלימים שם עם המשכורת הנאה שמקבלים שופטים מדי חודש בחודשו), והרואה בכל עסקה רווח לצד אחד על חשבון הפסד לצד

האחר, ולא אפשרות לתועלת ורווח לשני הצדדים. ברוח גישה מרקסיסטית זו, גם הפגין בג"ץ בפסיקתו אחדות דעים מרשימה וכמעט מושלמת.

אם לא ישתחררו שופטי בג"ץ מן הכלא האידיאולוגי הזה, יימשכו הפגיעות גם בזכויות האסירים בבתי הכלא הקיימים וגם בזכויות היזמים והיצרנים להשקיע ולהרוויח בישראל.